

Bullying Experiences of Gifted Youngsters[#]

Saadet Bayar^{1,a,*}, Uğur Sak^{1,b}, Ercan Öpengin^{2,c}

¹Faculty of Education, Anadolu University, Eskişehir, Türkiye

²Faculty of Education, Van Yüzüncü Yıl University, Van, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

Acknowledgment

#This study is a part of master's thesis

History

Received: 24/05/2023

Accepted: 25/01/2024

This paper was checked for plagiarism using iThenticate during the preview process and before publication.

Copyright © 2017 by Cumhuriyet University, Faculty of Education. All rights reserved.

ABSTRACT

Individuals may become targets of bullying due to their distinctive characteristics. In certain instances, exceptional talent alone can render them vulnerable to bullying. Research on gifted populations has indicated a higher prevalence of bullying, encompassing roles as both victims and perpetrators. This study aims to ascertain the perceptions of bullying among gifted students who have encountered such adverse experiences. To achieve this objective, a study was conducted with 6th, 7th, and 8th-grade students attending the Center for Gifted Education and Research (EPTS) and the Emine Emir Şahbaz Science and Art Center in Eskişehir. Initially, 142 gifted students from these institutions participated in the administration of the "Peer Bullying Scale-Adolescent Form." Subsequently, 11 students were identified as participants who reported instances of bullying at their respective schools. Semi-structured interviews were conducted with these students, yielding five findings. The investigation revealed that the participants frequently encountered bullying in their school environments, attributing jealousy as a predominant cause, and expressing a perceived lack of efficacy in coping with such incidents. Interestingly, the participants indicated that they did not experience bullying within educational contexts specifically tailored to cater to gifted individuals.

Keywords: Gifted, gifted youngsters, bullying, perception of bullying, victim of bullying

Özel Yetenekli Öğrencilerin Zorbalık Deneyimleri[#]

Bilgi

#Bu çalışma yüksek lisans tezinin bir parçasıdır.

*Sorumlu yazar

Süreç

Geliş: 24/05/2023

Kabul: 25/01/2024

Bu çalışma ön inceleme sürecinde ve yayımlanmadan önce iThenticate yazılımı ile taranmıştır.

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

Öz

Bireyler sahip oldukları özellikler nedeni ile zorbalığa maruz kalabilirler. Bazı durumlarda bireyin yalnızca özel yetenekli olması da zorbalığa maruz kalmasında etkili olabilir. Özel yetenekli bireylerle yapılan çalışmalarda daha çok zorbalığa maruz kalma, zorba veya izleyici olma durumlarına yönelik çalışmaların ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada ise zorbalığa maruz kalan özel yetenekli öğrencilerin zorbalık algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda özel yetenekli bireylere yönelik eğitim veren Üstün Yetenekliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÜYEP) ve Eskişehir Emine Emir Şahbaz Bilim ve Sanat Merkezi'nde eğitim alan 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile çalışma gerçekleştirilmiştir. İlk olarak bu kurumlara devam eden 142 özel yetenekli öğrenciyi "Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği- Ergen Formu" uygulanmıştır. Ölçek sonuçlarına göre okullarında zorbalığa maruz kaldığını belirten 11 öğrenci katılımcı olarak belirlenmiştir. Bu öğrenciler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda beş bulguya ulaşılmıştır. Çalışmada katılımcıların okullarında sık sık zorbalığa maruz kaldıkları, zorbalığın temel nedeni olarak kıskançlığı gösterdikleri ve zorbalıkla baş etmede yetersiz kaldıkları belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılar özel yeteneklilere yönelik eğitim ortamlarında zorbalığa maruz kalmadıklarını ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenek, özel yetenekli bireyler, zorbalık, zorbalık algısı, zorbalığa maruz kalma

^a saadetbayar@anadolu.edu.tr

^b <https://orcid.org/0000-0002-5634-9151>

^c usak@anadolu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-6312-5239>

^c ercanopengin@yyu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9526-4313>

Giriş

Zorbalık, hiçbir yargılama olmaksızın “güçlü” bir bireyin kendisinden daha “güçsüz” bireye yönelik tekrarlayan baskısı ve acımasızca yaklaşımıdır (Rigby, 2007). Zorbalığı Rigby (2011) kişiler arası ilişkilerde gücün sistematik olarak kötüye kullanımı, Goldstein (2005) dezavantajlı olduğu düşünülen bireyleri kasıtlı ve tekrarlı olarak incitme, Olweus (2004) kasıtlı olarak ve tekrarlayan bir şekilde aralarında güç dengesizliği bulunan bireylere uygulanan olumsuz davranışlar olarak ifade etmektedir. Hanewinkel (2004) tanımlardaki güç ifadesini, fiziksel ve psikolojik güç dengesizliği olarak açıklamaktadır.

Tanımlardan yola çıkarak bir eylemin zorbalık olarak nitelendirilmesi için temelde üç özelliğe sahip olması gerektiği ifade edilebilir. Bunlar zarar vermek amacıyla saldırgan davranışların sergilenmesi, zorbalık içeren eylemlerin süreklilik göstermesi ve zorbalık gösteren kişi ile mağdur arasında fiziksel veya psikolojik açıdan güç dengesizliğinin olmasıdır (Kaufman-Goodstein, 2013; McGrath, 2007; Rigby, 2007). Ancak Volk ve arkadaşları (2014) bu üç özelliği yeniden değerlendirmiş zorbalıkta sistematik olarak tekrarın gerekli olmadığını, mağdurun zorbalıktan ne kadar etkilendiğinin ve yaşadığı durumu nasıl algıladığının önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Zorbalığın en fazla görüldüğü alanlardan biri okul ortamıdır. Bu ortamda zorbalık kendisini fiziksel saldırganlık, duygusal saldırganlık, sözel taciz, yıldırma eylemlerine sistemli şekilde maruz kalmak gibi davranışlarla gösterebilir (Guttman, 2009). Bireyin evi dışında en çok zaman geçirdiği ve sosyal ilişkiler kurduğu bir ortam olan okulda yaşadığı zorbalığın birey üzerinde derin etkileri olabilir. Bu ortamda bireyler farklı nedenlerden dolayı zorbalığa maruz kalabilirler. Örneğin bir bireyin özel yetenekli olması bile zorbalığa maruz kalmasında etkili olabilir.

Özel Yetenekliler ve Zorbalık

Özel yetenekli bireyler yeteneklerinin farklılığından dolayı zorbalığa hedef olarak gösterilebilir (Yılmaz, 2015) ve diğer bireylere göre zorbalığa daha fazla maruz kalabilirler (Jumper, 2009; Peterson ve Ray, 2006a). Onların farklı yetenekleri sosyal ortamlarda akranları veya diğer öğrenciler tarafından yanlış anlaşılabilir. Örneğin, akranları onları aşırı bilmiş, patronluk taslayan, sosyal ilişkilerinde başarısız bireyler olarak algılayabilirler (Schuler, 2012). Akranları tarafından istenmeme, kiskanılma, yalnız bırakılma gibi durumlarla karşılaşabilirler (Fried ve Sosland, 2005; Lim ve Low, 2009; Matthews ve Foster, 2005). Bu tür deneyimler özel yetenekli bireylerin sosyal ve duygusal açıdan olumsuz etkilenmesine neden olabilir. Örneğin okuldaki etkinliklere katılım isteğinin azalması, akademik başarıda düşüş, arkadaşlarından uzaklaşma, sürekli evde kalma isteği, içe kapanıklık, uykusuzluk gibi etkiler gözlemlenebilir (Yılmaz, 2015).

Zorbalık için “özel yetenek” kavramını başlı başına bir neden olarak görmek doğru olmayacaktır. “Özel yetenekliliğin” akranları tarafından kolaylıkla kabul

edilebilen bir olgu olmaması zorbalığa maruz kalmada etkili olabilir (Phillips ve Lindsay, 2007). Bireyler, özel yetenek kavramına dair bilgi sahibi olmayabilir veya başka bir bireyin bu şekilde tanınması onlar için kabul edilebilir olmayabilir. Bu nedenle özel yetenekli bireyleri tehdit olarak algılayabilir veya onlara karşı olumsuz duygular besleyebilirler. Özel yetenekli bireylerin içerisinde bulunduğu bu belirsizlik ve anlaşılama durumu onların zorluk yaşamalarına kaygı, depresyon gibi başka sorunlara yol açabilir. (Fonseca, 2015).

Özel yetenekli öğrencilere yönelik yapılan çalışmalarda bu öğrencilerin lakap takma, dalga geçme, vurma, mülke zarar verme, korkutma, incitme, itme, hırpalama, yalnızlığa zorlanma, sözel veya fiziksel olarak aşağılama, kırıcı ifadeler ve dışlamalarla duygusal bakımdan saldırma gibi zorbalık eylemlerine maruz kaldıkları belirlenmiştir (Peterson ve Ray, 2006a; Robbins, 2012). Hatta zorbalığın giderek yaygınlaştığı ifade edilmektedir (Peterson ve Ray, 2006b).

Alanyazında zorbalığın incelendiği çalışmaların sayısında bir artış görünse de özel yetenekliler ve zorbalığı ele alan çalışmaların sınırlı olduğu ifade edebilir. 2000-2022 yılları arasında özel yetenekli bireyler ve zorbalık konusunu ele alan ve 2023 yılında gerçekleştirilen bir sistematik derleme çalışmasında bu araştırmaların üç farklı grupta değerlendirilebileceği belirtilmiştir. İlk grupta özel yetenekli bireylerin zorbalığa maruz kalma riskinin daha yüksek ve zorba olma riskinin daha düşük olduğunu ele alan araştırmalar yer almaktadır. İkinci grupta özel yetenekli bireylerin diğer bireylere göre daha düşük zorba veya maruz kalma riskine sahip olduğunu belirten araştırmalar ve son grupta özel yetenekli bireylerin diğer bireylerle benzer zorba veya maruz kalma riskine sahip olduğu sonucuna varan araştırmalar yer almaktadır (Martínez-Monteagudo vd., 2023).

Peterson ve Ray'ın konuyla ilgili yaptığı çalışmadan sonra konuya yönelik ilgi ve araştırma sayısı artmıştır. Bu çalışmada Peterson ve Ray (2006a) “özel yetenekli olmanın” zorbalığa uğramanın bir nedeni olabileceğini belirtmişler, bir diğer çalışmalarında ise 432 özel yetenekli öğrenciden %67'sinin zorbalığa maruz kaldığını (Peterson ve Ray, 2006b) belirlemişlerdir. Jumper (2009, 2019) da çalışmalarında özel yetenekli öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilere göre daha sık zorbalığa uğradığını ve zorbalığa uğradığını ifade etme olasılıklarının diğer bireylere göre daha az olduğunu belirlemiştir. Buna karşın Ryoo ve arkadaşları (2017) özel yetenekli öğrencilerle normal gelişim gösteren öğrenciler arasında mağduriyet açısından anlamlı bir fark bulamamıştır. Peters ve Bain (2011) ise özel yetenekli ve özel yetenek tanısı almamış yüksek başarılı öğrencilerle bir araştırma gerçekleştirmiş ve her iki grup arasında zorbalığa maruz kalma bakımından anlamlı bir fark olmadığını belirlemişlerdir. Estel ve arkadaşlarının (2009) genel eğitim öğrencileri, özel yetenekli öğrenciler ve hafif düzeyde zihin yetersizliği bulunan öğrencilerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında ise özel yetenekli öğrencilerin zorbalık ve mağdur olma

düzeyinin diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Çalışmalar değerlendirildiğinde Martínez-Monteagudo ve arkadaşlarının (2023) çalışmasında da belirtildiği gibi çalışmalarda ortak veya baskın bir sonuca ulaşılmadığı görülmektedir. Ancak bu farklı sonuçların farklı nedenleri olabilir. Katılımcıların yaş grubundan bulunulan kültüre, yaşa hatta cinsiyete kadar birçok unsur sonuçlar için belirleyici olabilir. Örneğin Oğurlu ve Sarıçam'ın (2018) çalışması özel yetenekli erkeklerin özel yetenekli kızlara göre daha fazla zorbalığa maruz kaldığını ortaya koymuştur. Bu sonucun belirleyici nedenleri arasında cinsiyetle birlikte başka etkenlerde yer alabilir. Nitekim erkekler arasında fiziksel zorbalık, kızlar arasında ise duygusal, ilişkisel zorbalık daha sık görülebilir. Böyle bir durumda yaşanan zorbalık fark edilemeyebilir veya mağdur tarafından paylaşılmamış olabilir. Bu nedenle konunun geniş kapsamlı değerlendirilmesi gereklidir.

Öğrencilerin akademik ve sosyal hayatını bu denli farklı ve olumsuz etkileyen bir sorunun araştırılması, özel yetenekli bireyleri anlamak, yaşanabilecek sorunlara önlem almak ve müdahale etmek bakımından önemlidir. Araştırma özel yetenekli öğrenciler arasında zorbalığa maruz kalanların deneyimlerini, zorbalıkla ilgili bakış açılarını, zorbalığa maruz kalma nedenlerini, başa çıkma stratejilerini ve tepkilerini ele almaktadır. Bu bağlamda, özel yetenekli olmanın zorbalığa maruz kalmada nasıl bir etkiye sahip olduğunu belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırma Soruları

- Zorbalığa maruz kalan özel yetenekli öğrenciler zorbalık kavramını nasıl algılamaktadır?
- Zorbalığa maruz kalan özel yetenekli öğrenciler zorbalığa maruz kalma durumunu nasıl algılamaktadır?
- Zorbalığa maruz kalan özel yetenekli öğrencilerin zorbalığa maruz kalmalarında neler etkilidir?
- Zorbalığa maruz kalan özel yetenekli öğrenciler zorbalıkla nasıl baş etmektedir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Çalışmanın araştırma deseni yorumlayıcı fenomenolojik araştırma olarak belirlenmiştir. Bu desen belirli durumlarda sıradan insanlara yönelik olan olayların ve etkileşimlerin anlamını belirlemek için kullanılır (Bogdan ve Biklen, 2007). Creswell (2012), fenomenolojik çalışmayı birkaç kişinin kavramlarla veya fenomenle ilgili deneyimlerinden edinilen ortak anlam olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmada zorbalıktan birebir etkilendiklerini ifade eden, bu durumu deneyimlemiş öğrencilerin zorbalık kavramına yönelik algıları, maruz kalma nedenleri ve baş etme yöntemleri belirlenmiştir.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcı grubunu Üstün Yetenekliler Eğitim Programları (ÜYEP) ve Eskişehir Emine Emir Şahbaz

Bilim ve Sanat Merkezinde (BİLSEM) eğitim alan ve zorbalığa maruz kaldığı belirlenen 11 öğrenci oluşturmaktadır.

Katılımcı Belirleme Süreci

Süreçte zorbalığa maruz kalan öğrencileri belirlemek amacıyla Ayas ve Pişkin'e (2015) ait "Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu" uygulanmıştır. Ölçek fiziksel, sözel, izolasyon, söylenti yayma, eşyalara zarar verme ve cinsel zorbalık alt boyutlarından oluşmaktadır. Beşli Likert şeklinde hazırlanan ölçekte, puan arttıkça zorba ve mağdur olma düzeyleri bir o kadar artmaktadır. Araştırma içeriğinde zorbalığa maruz kalan öğrencilerin belirlenmesi amaçlandığından ölçeğin *zorba* alt boyutu çıkarılmıştır. Yine araştırma konusunun temelini içermediği düşünüldüğünden, bir uzmana danışarak ölçeğin *cinsel* alt boyutu ve eşyalara zarar verme alt boyutundan güncelliğini yitiren bir madde de çıkarılmıştır. Ölçeğin uygulanabilir ve güvenilir olması için tüm ölçek ve ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı belirlenmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .92'dir.

Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarında (ÜYEP) 73, Eskişehir Emine - Emir Şahbaz Bilim ve Sanat Merkezinde

69 öğrenciye form uygulanmıştır. Form uygulaması sonrasında 142 kişi arasında en düşük puan 40, en yüksek puan 121 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutları değerlendirildiğinde 15 maddeden oluşan fiziksel zorbalık alt boyutunda 142 kişi ile gerçekleştirilen uygulamada en düşük 15, en yüksek 62 puana ulaşıldığı belirlenmiştir. 7 maddelik sözel alt boyutta en düşük 7, en yüksek 24 puana ulaşılmıştır. 6 maddeden oluşan izolasyon alt boyutunda en düşük 6, en yüksek 21 puan, 5 maddelik söylenti yayma alt boyutunda da en düşük 5, en yüksek 21 puana ulaşılmıştır. Bir diğer boyut olan 8 maddeden oluşan eşyalara zarar verme de en düşük 8, en yüksek 22 puana ulaşılmıştır. Katılımcılara ait sonuçlar çizelge 1'de yer almaktadır.

Ölçek uygulaması sonucunda 12 öğrenci dönem boyunca en az bir kere ve daha fazla zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir. Öğrencilerden biri çalışmaya katılmayı istemediği için 11 öğrenci ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Katılımcı Profilleri

Caner

Caner yaklaşık 1,5 yıldır ÜYEP'te eğitim almakta ve bir devlet okuluna gitmektedir. Okulunda zorbalığa maruz kaldığını belirten Caner, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulamasına göre en fazla fiziksel, sözel ve izolasyon alt boyutlarında zorbalıkla karşılaştığını belirtmiştir.

Serdar

6. sınıf öğrencisi olan ve ÜYEP'e devam eden Serdar form uygulamasında fiziksel, sözel ve izolasyon alt boyutlarından daha fazla zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir.

Çizelge 1. Katılımcıların zorbalığa maruz kalma düzeyleri

Katılımcı	Fiziksel	Sözel	İzolasyon	Söylenti yayma	Eşyalara zarar verme	Toplam maruz kama düzeyi
Caner	46	20	10	6	9	91
Serdar	33	20	17	8	12	90
Burak	38	20	7	8	21	94
Bariş	43	24	13	21	20	121
Gökçe	43	19	15	10	11	98
Ece	30	17	18	14	22	101
Gökçalp	38	22	7	12	15	94
Mehmet	62	24	8	8	14	116
Gamze	28	20	8	16	15	91
Akın	42	24	19	13	17	115
Selin	40	23	18	7	10	98

Burak

Yaklaşık 2,5 yıldır ÜYEP'e devam eden ve 7. sınıf öğrencisi olan Burak Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulamasında fiziksel, sözel ve eşyalara zarar verme alt boyutunda daha fazla zorbalığa uğradığını belirtmiştir.

Bariş

Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulamasında belirlenen katılımcılar arasından en yüksek düzeyde ve tüm alt boyutlarda zorbalığa maruz kaldığını belirten Barış, 7. sınıf öğrencisidir ve ÜYEP'te eğitim almaktadır.

Gökçe

7. sınıfa devam eden ve ÜYEP öğrencisi olan Gökçe Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulamasında fiziksel, sözel ve izolasyon alt boyutlarında daha fazla zorbalığa uğradığını belirtmiştir.

Ece

Hem BİLSEM hem de ÜYEP'te eğitim alan 8. sınıf öğrencisi olan Ece, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulamasında tüm alt boyutlarda zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir.

Gökçalp

8. sınıf öğrencisi olan Gökçalp yaklaşık 3,5 yıldır ÜYEP'e devam etmektedir. Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulamasında fiziksel, sözel ve söylenti yayma alt boyutlarında daha fazla zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir.

Mehmet

3,5 yıldır ÜYEP'te eğitim alan 8. sınıf öğrencisi olan Mehmet, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulamasında fiziksel ve sözel alt boyutlarda daha fazla zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir.

Gamze

8. sınıf öğrencisi olan ve BİLSEM'de de eğitim alan Gamze, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulamasında fiziksel, sözel ve izolasyon alt boyutlarında daha fazla zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir.

Akın

Ortaokul 8. sınıf öğrencisi olan ve BİLSEM'e devam eden Akın, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulamasında fiziksel, sözel, izolasyon ve söylenti alt

boyutlarında daha fazla zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir.

Selin

8. sınıf öğrencisi olan, BİLSEM'de eğitim alan Selin, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulamasında fiziksel, sözel, izolasyon ve söylenti alt boyutlarında daha fazla zorbalığa maruz kaldığını belirtmiştir.

Çalışmada Kullanılan Veri Toplama Aracı

Yarı yapılandırılmış görüşmeler

Katılımcıların form uygulamasında verdikleri cevaplar temel alınarak yarı yapılandırılmış görüşme soruları oluşturulmuştur. Araştırmaya katılmayan bir başka öğrenci ile pilot görüşme gerçekleştirilmiş ve sorular üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ardından belirlenen görüşme soruları nitel araştırma yöntemlerine hâkim bir uzman tarafından değerlendirilmiş ve görüşme sorularının son hâli oluşturulmuştur. Katılımcılarla 3 görüşme, bir teyit görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Her görüşme sorusunun oluşturulma aşamasında uzman desteğine başvurulmuştur.

Görüşme sürecinde katılımcıların ve ebeveynlerinin izni dâhilinde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcıların ses kaydı araştırmacı tarafından yazıya dökülmüştür.

Ortam

Katılımcılar belirlendikten sonra görüşmeler araştırmacının bağlı bulunduğu kurumda ses yalıtımlı bir odada gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan okul sonrası zamanlarında uygun olduklarını belirten bir takvim oluşturmaları istenmiştir. Bu takvim doğrultusunda araştırmacı ile görüşme tarihleri belirlenmiştir. Katılımcıların başka bir katılımcı ile yan yana gelmemesi ve katılımcı gizliliğini korumak adına görüşmeler farklı gün ve saatlerde gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Belirlenen kurumlarda araştırma yapmak üzere ilk olarak etik kurul izni ve ilgili kurumlardan izin alınmıştır. Katılımcı belirlemek için belirtilen kurumlarda Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği-Ergen Formu uygulanmıştır. Bu uygulama sonrasında zorbalığa maruz kaldığı belirlenen 12

öğrencinin ailelerine ulaşılarak çalışma hakkında bilgi verilmiş ve izin formları gönderilmiştir. İzin alındıktan sonra öğrencilerle tek tek görüşülerek araştırmaya yönelik genel bilgi verilmiş, öğrencilere gönüllü katılım formları dağıtılmıştır. Çalışmaya dâhil olmak isteyen 11 katılımcı ile araştırmaya gerçekleştirilmiştir. Her bir katılımcı ile 3 görüşme ve bir teyit görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın veri toplama süreci yaklaşık 4 ayda gerçekleştirilmiştir.

Veri Analizi Süreci

Süreçte araştırmacının kendi deneyimlerini, duygularını yansıtacak durumlardan kaçınmak adına Moustakas (1994) tarafından geliştirilen yaklaşım esas alınmıştır. Beş aşamadan oluşan yaklaşım bu araştırmada sırası ile şu şekilde kullanılmıştır.

1. Katılımcıların deneyime yönelik ifadelerinin listelenmesi

Fenomenolojik bir çalışmada analiz dar bir kapsamdan gittikçe genişleyen bir yol izleyerek yapılması gerektiğinden (Bal, 2016) veri analizine kodlama ile başlanmıştır. Süreçte araştırmacıya bağlı yanlığı önlemek, elde edilen verilere daha objektif bakabilmek için alana ve nitel veri analizine hâkim bir başka araştırmacıdan destek alınmıştır. Her iki araştırmacı kodlama sürecini bireysel gerçekleştirmişlerdir.

2. Değişmeyen bileşenleri belirlemek amacıyla eleme yapma

İki araştırmacı tarafından bireysel gerçekleştirilen kodlama süreci sonrası araştırmacılar bir araya gelerek kodları karşılaştırmışlardır. Değişmeyen bileşenler belirlenerek analizde yer alması gerektiğini düşünülen kodlar üzerinde karar verilmiştir. Ardından elde edilen analiz için uzman onayı alınmıştır.

3. Değişmeyen bileşenleri gruplandırmak ve temalandırmak

Bu aşamada analizi gerçekleştiren iki araştırmacı yine bireysel olarak temaları oluşturmuşlardır. Bir başka deyişle kodların ortak bir başlık altında toplanabileceği örnek yapıyı belirlemişlerdir. Ardından iki araştırmacı bir araya gelerek oluşturdukları temalar üzerinde değerlendirmeler yapmış ve düzenlemeler gerçekleştirmişlerdir.

4. Değişmeyen bileşenlere ve temalara yönelik bir yapı oluşturmak

İki araştırmacı bir araya gelerek oluşturdukları temalar üzerinde değerlendirmeler yapmış ve ortak bir yapı oluşturulmuştur. Oluşturulan yapı uzman onayına sunulmuş ve uzman dönütleri doğrultusunda düzenlemeler yapılarak bütünsel bir yapı oluşturulmuştur.

5. Oluşturulan yapıların birleştirilmesi

Teyit görüşmesi sonrası araştırmacılar ortak kararlar bir yapıyı oluşturulmuş ve oluşan yapıyı uzman onayına sunmuşlardır. Ardından analiz Nvivo 11 programına aktarılmıştır. Analizlerin son hali program üzerinde gerçekleştirilmiştir ve beş bulguya ulaşılmıştır. Bulgulardan yola çıkarak katılımcıların zorbalık algıları raporlaştırılmıştır.

İnandırıcılık

Çalışmada sürecin iyi yönetilebilmesi, araştırmacı yanlılığının önlenmesi, ele edilen bulguların doğruluğunun belirlenebilmesi adına önerilen yöntemlerden üçgenleme, üye kontrolü ve dış denetime (Patton, 2002) başvurulmuştur. Çalışmanın yapıldığı kurumlar, katılımcılar ve ebeveynlerden izin alınmıştır. Katılımcılara istedikleri zaman çalışmadan çekilebilecekleri belirtilmiştir. Çalışmada verilen isimlerden hiçbiri öğrencilerin gerçek ismi değildir ve verilen kod isimler gerçek isimleriyle benzeşmemektedir. Okunuş kolaylığı getireceği düşünülerek kod isimler tercih edilmiştir. Ayrıca gittikleri okulların isimleri de verilmemiş, katılımcılar sadece BİLSEM ve ÜYEP öğrencisi olarak belirtilmişlerdir. Görüşme öncesi katılımcıları etkilememek ve gerçek düşüncelerine ulaşabilmek amacıyla katılımcılara "zorbalık" hakkında hiçbir şekilde bilgi verilmemiştir. Süreç sonrasında ise rehber öğretmenlere ve ebeveynlere katılımcıların izin verdiği ölçüde bilgilendirme yapılmıştır.

Bulgular

Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin analizleri sonrasında belirlenen temalardan yola çıkarak beş bulguya ulaşılmıştır. Beş bulgu zorbalık algısı, zorbalığa maruz kalma nedenleri, zorbalık deneyimleri, ortam etkisi ve zorbalıkla baş etme alt başlıkları altında ele alınmıştır.

Zorbalık Algısı

Bulgu 1: Katılımcılar zorbalık, zorba ve mağdur tanımlarına hâkimdirler.

Katılımcıların zorbalık tanımları

Katılımcılara zorbalığın onlar için ne ifade ettiği sorulmuş, katılımcıların "rahatsız etme", "sınırı geçme", "kıskanma", "bireysel özelliklerle dalga geçme", "güç kullanma", "kötü hareketler", "hak çiğnemek", "istenmeyen davranışı kasten yapmak", "istismar", "psikolojik baskı" gibi ifadelerle zorbalığı tanımladıkları görülmüştür. Katılımcıların ifadelerinde zorbalığı tanımlamaya yönelik yer alan ifadeler Olweus'un (2004) tanımıyla benzeşmektedir. Tanımlarında dikkat çeken durum cümleye kendi yaşadıkları zorbalığı referans alarak başlamalarıdır. Örneğin Serdar sınıf içerisinde küçük düşürüldüğünü, konuşma tarzı nedeniyle dalga geçildiğini, yapmak istemediği şeyleri yapması için zorlandığını ve bu konuda sürekli sözlü olarak rahatsız edildiğini ifade etmiştir.

Caner ise kişisel sınırlarını ihlal edilmesinden hoşlanmadığını okulda sıkça bu davranışlarla karşılaştığını belirtmiştir. Arkadaşlıkta sınırlılık bulunması gerektiğini belirten Caner zorbalığı "kişiyi rahatsız edecek şekilde sınırı aşmak" olarak tanımlamıştır. Kişisel özellikleri nedeni ile zorbalığa maruz kaldığını ifade eden Ece zorbalığı "bireyin özelliklerini göz ardı ederek, ona yönelik her şeyi sorun haline getirmek ve bu doğrultuda saldırganlık göstermek" olarak tanımlamıştır. Ayrıca zorbalığın bir istismar türü olduğunu, ne kadar küçük olsalar da zamanla olumsuz etkilerinin ortaya çıkabileceğini belirtmiştir.

Mehmet ise görüşmelerde okul ortamındaki psikolojik baskıya yönelik örnekler vererek zorbalığı “Zorbalık, bir kişiye onun istemediği şeyleri fiziki veya sözel güç kullanarak yaptırmak olabilir. Baskı altında tutarak... psikolojik baskı...” olarak tanımlamıştır. Örnek verilen ifadelerde de görüldüğü üzere bireylerin zorbalık tanımlarında kendi yaşantıları ön plana çıkmaktadır.

Katılımcılara göre zorba birey özellikleri

Katılımcılara zorbaların nasıl özellikler gösterdiklerine yönelik düşünceleri sorulmuştur. Katılımcı cevaplarına göre zorbalar “intikam veya eğlence amacıyla başkalarına zarar verebilen”, “popüler olma, ihtiyaç duyduğu sevgiyi bulma veya arkadaş edinme adına zorbaca davranan”, “kıskanç”, “kibirli”, “bencil”, “sağlıklı bir ruh hali bulunmayan”, “ilgi, sevgi, empati eksikliği yaşayan”, “kendisini diğer bireylerden daha üstün gören”, “intikam duygusuyla veya tepki olarak zorbalığa başvurabilen”, “başkalarının dikkatini çekmeye çalışan” kişilerdir. Katılımcılara göre zorba kişilerin zorbalığa başvurma nedenlerini farklılaşmaktadır. Örneğin Gökçe bu nedeni “bence bunu yapınca sosyal olarak kendilerini daha üstün hissettikleri için...”, Mehmet “psikolojileri bozuk olduğu için kendine sevgi eksikliği hissediyor olabilir”, Akın “küçükken zorbaca davranışlara maruz kaldıkları için, onlar da büyüyünce onların davranışlarını yapıyorlar.” olarak belirtmiştir. Selin “aslında temel neden kıskançlık ve açgözlülüktür.”, Gökalp “yani, kendisi güçlü olduğu için başka zayıfları yaptırım yapıyor. Kendisinden bir şey eksilsin istemiyor.” ifadeleriyle açıklamışlardır.

Katılımcılara göre mağdur birey tanımları

Katılımcılara mağdurların nasıl özellikler gösterdiklerine yönelik düşünceleri sorulmuştur. Katılımcılar mağdurları “sessiz”, “güçsüz”, “tepki vermeyen”, “farklı özelliklere sahip”, “kendilerine ön yargı ile yaklaşılan” bireyler olarak tanımlamışlardır. Bu bireylerin sessiz kalmalarının ise zorbalığın devam etmesinin bir nedeni olduğunu, yaşadıklarını paylaşmaları gerektiğini ve tepki vermeleri gerektiğini dile getirmişlerdir.

Katılımcılara göre zorbaca davranışlar

Katılımcıların zorbaca davranışa yönelik ifadelerinde duygusal, fiziksel, sözel, sanal ve eşyalara yönelik zorbalık örnekleri yer almaktadır. Katılımcıların verdiği örneklerde “zekânın zorla kullanımı”, “iftira atma”, “kişinin izni olmadan fotoğraflarını yayınlama”, “yalan söyleme”, “sözlü tahrik”, “kişisel özelliklerle alay etme”, “tartaklama”, “hakaret etme”, “zorla bir başkasının parasını alma”, “düşürme-çelme takma”, “kişiyi bir yere kilitleme”, “el kol hareketi yapma”, “ittirip düşürme”, “dalga geçme”, “lakap takma”, “sanal ortam üzerinden rahatsız etme”, “zorla çalıştırma”, “başkasına ait eşyayı saklama-alma”, “kişileri başkasına kötüleme”, “küfür etme” gibi davranışlar yer almaktadır.

Zorbalığa Maruz Kalma Nedenleri

Bulgu 2: Katılımcılara göre zorbalığa maruz kalmalarının temel nedeni başarı ve yeteneklerinin kıskanılmasıdır.

Katılımcılara neden bu tür davranışlara maruz kaldıklarına yönelik düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların tümü zorbalığa maruz kalma nedenlerini “kıskanılma” olarak belirtmişlerdir. “Başka bir eğitim kurumuna gitme”lerinin, “başarılarının” ve “not ortalamalarının” kıskanılması, kendilerine has “özelliklerinin” arkadaşları tarafından “yanlış anlaşılması”, “farklı” değerlendirilmesi (“egoist, bilmiş, ukala, hava atma çabası olan gibi”), “sosyal mesajları algılamada problem yaşamaları” gibi durumlardan dolayı zorbalığa maruz kaldıklarını öne sürmüşlerdir. Örneğin Serdar ve Gökçe’ye göre “ÜYEP’e gitmeleri” arkadaşlarının onları kıskanmalarının bir nedenidir. Benzer şekilde Gamze de “BİLSEM öğrencisi olma”sının arkadaşları tarafından kıskanıldığını belirtmiştir. Burak ise “not ortalaması”nın kıskanılmış olabileceğini ifade ederken Caner, Barış, Gökalp, Selin ve Gamze “akademik başarı”larının kıskanıldığını belirtmektedirler. Gökalp diğer katılımcılardan farklı olarak “sadece okul başarısının değil okulda ön planda olma”sının da kıskanıldığını değinmiştir:

Mehmet ve Ece ise sınıf içerisindeki “bilgi paylaşımlarının yanlış anlaşılabilirdiğini”, bu nedenle kıskanıldıklarını belirtmişlerdir. Hatta Ece bu davranışının “ukala sayılabilecek bir seviyede” olduğunu, dersin düzenini bozacak hâle geldiğini o an için fark edemediğini de eklemiştir. Akın ise başarısının yanı sıra öğretmenleriyle olan ilişkilerinin de arkadaşları tarafından kıskanıldığını öne sürmüştür.

Zorbalık Deneyimleri

Bulgu 3: Katılımcılar kendilerine yönelik davranışları daha duygusal değerlendirmekte ve zorbalık kapsamında olmayan davranışları da zorbalık olarak nitelendirmektedirler.

Katılımcılara onları rahatsız eden, yapılmasını istemedikleri davranışlarla karşılaşmış oldukları sorulmuştur. Görüşmeler sonrası gerçekleştirilen analizlerde katılımcıların daha fazla duygusal zorbalığa maruz kaldıklarını ifade ettikleri belirlenmiştir. Bireyler “yalnız bırakılma”, “lakap takma”, “dalga geçme”, “motivasyonun ve başarının düşürülmeye çalışılması”, “dışlanma”, “dozu aşan şakalara muhatap olma” gibi durumlara daha fazla değinmişlerdir. Örneğin Caner, Gökçe ve Selin başarılarının diğer arkadaşları tarafından olumlu karşılanmadığını ve başarısının düşmesi için sınıf arkadaşlarının bilinçli olarak “motivasyonlarını düşürmeye çalıştıklarını” belirtmişlerdir. Katılımcılara göre bu durumun nedeni başarılarının “kıskanılması”dır. Gamze de başarısı nedeni ile “arkadaşları tarafından istenmediğini” belirtmiştir.

Caner başarısının arkadaşları tarafından kıskanıldığını bu yüzden iftiraya uğradığını ve bu iftiranın sonuçlarının kendisi üzerinde “yıkıcı” etkisi olduğunu, kendisine “kötü gözle bakılmasına” neden olduğunu ve okuldaki kişiler tarafından “dışlandığını” dile getirmiştir. Ece başarısı nedeniyle arkadaşları tarafından “sınıfta istenmediğini”, bu durumunun öğrenci velileri tarafından da dile getirildiğini ifade etmektedir.

Katılımcıların ifadelerinde zorbalık kriterlerine giren davranışların yanı sıra bu kriterlere girmeyen yani Olweus'un (2004) tanımıyla tekrarlamayan, belirli bir güç farkının olmadığı, bilinçli şekilde zarar verme amacı güdülen yapılmayan davranışları da zorbalık olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Bu durum yaşadıkları zorbalığın duygusal etkisinin diğer olaylara da tesir etmesinden kaynaklanabilir. Çünkü katılımcıların yaşadığı deneyimler geniş alanda etkiye sahip olmaktadır. Bu da Volk ve arkadaşları'nın (2014) tanımındaki etki ifadesinin geçerliğini gösterir niteliktedir. Örneğin Gökalp maruz kaldığı zorbaca davranışları "dozu aşan şakalar", "lakap takma", "küfür etme", "el-kol şakalarının sınırı aşması", "öğretmenin bağırması", "dalga geçme", "fiziksel şiddet" olarak değerlendirmiştir. Bu davranışlardan fiziksel şiddet ve öğretmenin bağırması durumları çok uzun süre aralıklarla, farklı kişiler tarafından gerçekleştirilmiştir. Fiziksel şiddet akranlarıyla yaşadığı şakalaşma sonrasında sınıf arkadaşlarından biri tarafından uygulanmıştır. Bu durum yalnızca bir kez yaşanmış ve şiddet ögesi karşılıklı olarak yer almıştır. Öğretmenin bağırması durumu ise farklı derslerde farklı öğretmenler tarafından gerçekleştirilmiş ve toplamda iki kere yaşanmış bir durumdur. Gökalp bu olayın ayrıntılarına değinmemiş ve "derse ilgisizliği" nedeni ile böyle bir davranışa maruz kaldığını ifade etmiştir.

Burak sınıf arkadaşlarıyla kavga ettiğini, kendisinin de bilinçli olarak bu kavgaya katıldığını ardından sorunu çözdüklerini ifade etmiştir. Selin arkadaşlarının onu "üzmeye çalıştığını düşündüğü davranışların aynısı kendisinin de yaptığını" belirtmiştir. Caner öğretmeni ile yaşadığı ve açıklanmasını istemediği bir soruna değinmiştir. Ancak bu olay yalnızca bir kere gerçekleşmiş ve kendisinin beyanına göre "zarar verme amacı içermeyen" bir davranıştır. Bu anlamda bireylerin yaşadıkları bazı durumları yanlış değerlendirebildikleri, akran çatışması ile zorbalığı karıştırılabildikleri ifade edilebilir.

Ortam Etkisi

Bulgu 4: Katılımcılar, kendileriyle aynı özellikler gösteren öğrencilerle aynı ortamda buldukları homojen eğitim ortamlarında zorbalığa maruz kalmamaktadırlar.

Katılımcılara onları rahatsız eden, yapılmasını istemedikleri davranışlarla nerede karşılaştıkları sorulmuştur. Katılımcıların tümü zorbalığa maruz kaldıkları ortamı "okul"ları olarak belirtmiştir. BİLSEM ve ÜYEP gibi eğitim ortamlarında zorbalığa maruz kalmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu ortamlarda zorbalıkla karşılaşmalarının nedeni olarak ise "benzer özellikteki kişilerle aynı ortamda bulunma", "birbirini daha iyi anlama", "daha iyi arkadaşlık kurma" ve "okula göre geçirilen zamanın azlığı" olarak açıklamışlardır.

Katılımcılar ÜYEP ve BİLSEM'i daha fazla sevdiğini ve bu alanlarda kendilerini daha rahat hissettiklerini belirtmişlerdir. Örneğin Caner ÜYEP'i "kendi beyin seviyesine göre" bir program olarak tanıtmış, buradaki kişilerin daha anlayışlı ve hoşgörülü olduğunu belirtmiştir. Serdar, ÜYEP'te kendini daha rahat hissettiğini,

arkadaşlarının daha anlayışlı ve saygılı olduğunu ifade etmiştir. Burak ise ÜYEP'teki kişilerin "daha akıllı" olmasından dolayı zorbalığa maruz kalmadığını dile getirmiştir. Barış, Burak ile benzer şekilde ÜYEP'teki arkadaşlarının daha iyi ve mantıklı olduğunu, farklı düşüncelere saygı duyulan bir ortam olduğunu belirtmiştir. Gökçe kendisinin ÜYEP'te daha iyi anlaşıldığını, Gökalp ÜYEP'te az sayıda da olsa daha iyi arkadaşlıklar olduğunu, Mehmet ise programın kendi zekâ seviyesine uygun olduğunu, bu ortamda zorbaca davranacak kişiler olmadığını ifade etmiştir.

Ece, BİLSEM ve ÜYEP'te kendisini daha iyi ifade edebildiğini, bir baskıyla karşılaşmadığını, benzer yaşantılara sahip oldukları için arkadaşlarının kendisini anlayabildiğini belirtmiştir. Gamze okuldaki arkadaşlarına yönelik "Ya mesela hani bana çok değer vermediklerini hissediyorum... arkadaşlarımdan bana karşı..." ifadesini kurarken BİLSEM'de arkadaşlarının kendisini kabul ettiğini dile getirmiştir. Akın, BİLSEM'i "eğlenceli" bulunduğunu, buradaki kişilerle daha iyi anlaştığını ve birbirlerine benzediklerini belirtmiştir. Selin de BİLSEM de daha mutlu olduğunu ve okuldaki arkadaşlarıyla anlaşamadığını ifade etmiştir.

Katılımcı ifadelerinde de görüldüğü üzere, özel yetenekli öğrenciler benzer özelliklere sahip arkadaşlarıyla aynı ortamda bulduklarında kendilerini daha mutlu hissetmektedirler. Bu durumu "birbirlerini anlamaları", "farklılıklara saygı duymaları", "daha iyi arkadaşlık kurmaları" gibi nedenlerle açıklamaktadırlar.

Zorbalıkla Baş Etme

Bulgu 5: Katılımcılar zorbalıkla baş etmede yetersiz kalmaktadırlar.

Katılımcılara onları rahatsız eden davranış sonrasında nasıl tepkiler verdikleri, neler yaptıkları sorulmuştur. Katılımcıların yaşadıkları zorbalık sonrasında genelde yalnız kalmayı tercih ettiklerini, yaşadıklarına ilişkin paylaşımda bulunmadıklarını, yaşadıkları olayı görmezden geldiklerini, iletişimi azalttıklarını, kendilerini dışlanmış hissettiklerini belirtmiştir. Katılımcılar genellikle zorbalıktan duygusal anlamda olumsuz olarak etkilendiklerine, dersten uzaklaşma gibi durumlar olsa bile akademik anlamda olumsuz bir etkiyle karşılaşmadıklarına değinmişlerdir.

Katılımcıların bir kısmı yaşadıkları zorbalık karşısında sessiz kalmayı tercih ederken bazıları içine kapanmakta veya yaşanan olayı yok saymakta olduklarını dile getirmişlerdir. Görüşmelerde belirttikleri ve mağdurların zorbalıkla baş edebilme davranışlarından birçoğuna değinmemeleri yaşadıkları durumun onlar üzerinde daha derin izler bıraktığını ve duygusal bir etki altında kaldıklarını düşündürmektedir. Bu nedenle katılımcıların zorbalıkla baş etmede yetersiz kaldıkları ifade edilebilir.

Caner maruz kaldığı zorbalıklar sonrasında sosyal ortamdan uzaklaştığını, daha az iletişim kurduğunu, yaptığı şeylerden zevk olmadığını ifade etmiştir. Artık yaptığı bazı şeyleri amaçsızca gerçekleştirdiğini dile getiren Caner'in "sadece yapmak için yaptım bir şeyleri bir şey öğrenmek için değil okula da gitmek için gittim"

ifadesinde de okula yönelik tutumu açıkça görülmektedir. Serdar ise yaşadığı zorbalıklardan fazla etkilenmediğini belirtmiştir. Genellikle bu tür durumlar sonrası arkadaşı ortamından biraz ayrı kaldığını, kendisi ile baş başa kalıp durumu düşündüğünü, ardından arkadaşlarıyla paylaştığını belirtmiştir. Gökçe yaşadığı durumlar karşısında akademik olarak etkilenmediğini, ama okulu sevmeme, iletişimi azaltma gibi durumların gerçekleştiğini belirtmiştir.

Burak ise yaşadığı durumlardan etkilenmediğini, olayları görmezden geldiğini çünkü bir süre sonra yaşanan problemin kendiliğinden çözülebildiğini ifade etmiştir. Ancak bu tür durumların onu sınırlendirebildiğini, bir zaman sonra sinirini başka kişiden çıkarabildiğini belirtmiştir.

Ece yaşadıkları sonrası dersten uzaklaştığını, iletişimi azalttığını, konuşmadan önce daha temkinli davrandığını ve konu hakkında konuşmamayı tercih ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca yaşadıklarından akademik anlamda etkilenmediğini de eklemiştir. Ece arkadaşlarıyla yaşadığı problemi konuşmanın onun için bir çözüm olmadığını artık yokmuş gibi davrandığını dile getirmiştir.

Gökalp yaşadığı zorbalıklar sonrasında akademik olarak etkilenmese de dersten uzaklaştığını, sıkıldığını, durumu ailesinden sakladığını, yaşadıklarını içine attığını ifade etmiştir. Ayrıca sosyal yaşantısında da problemler yaşadığını dile getirmiş ancak içeriği hakkında bilgi vermek istememiştir.

Mehmet, yaşadığı zorbalık sonrasında akademik anlamda bir problem yaşamasa da dersten uzaklaşma, derse odaklanamama veya sinirini ailesinden çıkarma gibi tepkilerde bulunabildiğini belirtmiştir. Bu tür durumlar karşısında en fazla gösterdiği tepkinin ise sınırlanmak olduğunu, bazen zorbalıkla yüzleşmek istediğinde öğretmenler tarafından engellendiğini ve kendini anlatabileceği bir ortam bulamadığını ifade etmiştir.

Gamze ise yaşadığı zorbalıklar karşısında arkadaşlarıyla ilişkilerinde problemler yaşadığını, bazen yalnız kalmaya ihtiyacı hissettiğini, iletişimi azalttığını, aklının dağıldığını, ders çalışmadığını ancak başarısının etkilenmediğini belirtmiştir. Selin, akademik anlamda yaşadıklarından etkilenmediğini, ancak kendisini dışlamış hissettiğini, sosyal anlamda etkilendiğini ifade etmiştir. Akın derslerden uzaklaşabildiğini, dalgınlaştığını, öğretmenlerin onu anlamadığını, arkadaşlarıyla sorun yaşadığını belirtmiştir.

Her ne kadar birçok katılımcı akademik anlamda etkilenmediğini dile getirse de çoğu derslerden uzaklaştığını belirtmiştir. Dışlanmış, yalnız, öfkeli olmaları, birçoğunun duygularını paylaşma ihtiyacı olduğunu ifade etmesi ancak aileleriyle paylaşmaktan kaçınmaları da önemli bir noktadır. Bu durumda ailenin bireye olan tutumu etkilidir. Böyle bir ruh halinde olmalarının etkisiyle yaşadıkları bazı durumları daha duygusal değerlendirmeleri ve yanlış sınıflandırmaları da olası olarak değerlendirilebilir.

Tartışma

Zorbalık Algıları

Katılımcıların zorbalığa yönelik tanımlarına bakıldığında zorbalığı *"rahatsız etme"*, *"sınırı geçme"*, *"kıskanma"*, *"bireysel özelliklerle dalga geçme"*, *"güç kullanma"*, *"kötü hareketler yapma"*, *"hak çiğneme"*, *"istenmeyen davranışı kasten yapma"*, *"istismar"*, *"psikolojik baskı"* gibi ifadelerle açıkladıkları görülmektedir. Bu ifadeler, Olweus (2004), Rigby (2011) gibi araştırmacıların zorbalık tanımlarıyla örtüşmektedir. Zorba bireye yönelik tanımlarında ise intikam, eğlence amacıyla bireylere zarar veren; popüler olma, arkadaş edinme amacıyla zorbaca davranan; kıskanç, kendini üstün gören, psikolojik problemler yaşamış ve daha önce zorbalığa maruz kaldıkları için zorbaca davranabilen bireyler gibi kavramlara yer vermişlerdir. Bu tanımlar Kaufman-Goodstein (2013), Olweus (1995), Rigby (2007) gibi alan uzmanlarının tanımlarıyla benzeşmektedir. Katılımcılar, zorbalığa maruz kalan bireyleri ise *"sessiz"*, *"güçsüz"*, *"tepki vermeyen"*, *"farklı özellikler sahibi"*, *"kendilerine ön yargı ile yaklaşılan"* bireyler olarak tanımlamaktadırlar. Bu ifadeler de Byers vd., 2012, Fried ve Sosland (2005) ve Olweus (2004) gibi araştırmacıların tanımlarında da yer almaktadır. Bu sonuçlardan yola çıkılarak katılımcıların zorbalık, mağdur ve zorba kavramları doğru yorumladıkları ifade edilebilir. Katılımcıların zorbalığa yönelik deneyimlerinin olması ve bunun erken yaşlardan itibaren gerçekleşmesi nedeniyle kavrama yönelik bilgiye sahip oldukları söylenebilir.

Zorbalığa Maruz Kalma Nedenleri

Katılımcıların tamamı zorbalığa maruz kalmalarında kıskançlığın etkili olduğunu belirtmişlerdir. Kıskançlığın oluşmasında da bireysel özellikler etkili olabilir. Örneğin özel yetenekli çocukların ileri düzeyde bilişsel gelişim göstermeleri, yüksek motivasyon ve merak sahibi olmaları, akademik açıdan ve bir veya daha fazla yetenek alanlarında üstün başarı sergilemeleri (Matthews ve Foster, 2005) akranlarının onlara yönelik kıskançlık beslemelerine ve hatalarına karşı duyarlılık geliştirmelerine neden olabilir. Aynı zamanda oyunlarda veya sınıf içinde haksızlık ve adaletsizliğe karşı tepki ve hassasiyet göstermeleri (Leana, 2017) akran kabulünü onlar için zorlaştırabilir. Bu özelliklerinden dolayı özel yetenekli öğrenciler akranları tarafından açık hedef hâline gelebilir. Katılımcıların deyimi ile *"kıskanılabilir"* ve bu nedenle zorbalığa maruz kalabilirler.

Özel yeteneklilerin zorbalığa uğramalarına yönelik gösterilen nedenler arasında onların diğer bireylere göre farklı özelliklere sahip olmaları (Byers vd., 2012), olaylardan daha fazla etkilenmeleri, aşırı duyarlılıkları (Matthews ve Foster, 2005) ve bu duyarlılıklarının bir getirisi olarak sosyal ilişki kurmada problemler yaşamaları (Fonseca, 2015) üzerinde durulmuştur. Lim ve Low'a (2009) göre de bu bireyler, özel yeteneklerinden dolayı anlaşılammakta ve kendilerini yalnız hissetmektedirler. Ayrıca özel yetenekli bireylerin mantıklı bulmadığı durumlara karşı çıkmaları, otoriteye uymayı reddetmeleri,

üst düzeyde etik değerleri sebebiyle akranları tarafından uyumsuz, antisosyal olarak etiketlenenler (Yılmaz, 2015). Öğretmenleri veya büyükleri tarafından başarılarının sıklıkla övülmesi gibi durumlar da akranları tarafından hoş karşılanmamaya ve kıskançlığa yol açabilir (Robbins, 2012). Dolayısıyla bu bireyler, zekâları ve yetenekleri sebebiyle zorbalığa uğrayabilmekte ve bu durum da onların buldukları ortamdan uzaklaşması, yalnız bırakılması ve umutsuzluğa kapılması gibi durumlara yol açabilmektedir (Klein, 2007).

Zorbalığa uğrama nedenlerini katılımcılar da benzer şekilde ifade etmişlerdir. Ancak hepsinin ortak kanısı kıskanılmalarından kaynaklı olarak zorbalığa uğradıklarıdır. Ayas (2017), tam bu noktaya değinerek kıskanma ve başarısızlık kaygısı gibi sebeplerle bireylerin zorbalığa başvurabildiklerini belirtmektedir. Fonseca (2015) da kıskanmaya dikkat çekmiş ve akranları tarafından farklı algılanmak noktasına değinmiştir. Bu farklılık, dikkat çekici üstün başarı olduğu gibi özel yetenekli bireylerin sahip oldukları sosyal ve bireysel özellikler de olabilir (Rigby, 2011). Dolayısıyla nedenler farklı olsa da kıskanılmanın olduğu bir ortamda bireylerin zorbalıkla karşılaşması olası hâle gelmektedir.

Zorbalık Deneyimleri

Katılımcıların zorbalık kavramına ilişkin bilgilerinin olduğu görülse de olumsuz bütün davranışları da zorbalık olarak değerlendirmeleri dikkat çekicidir. Örneğin akran çatışması olarak ifade edilebilecek durumların da zorbalık olarak değerlendirildiği görülmüştür. Katılımcıların her olumsuz davranışı zorbalık olarak nitelendirmeleri duygusal bakıştan kaynaklanıyor olabilir. Dabrowski aşırı duyarlılık teorisinde özel yetenekli bireylerin psikomotor, duygusal, bilişsel, düşünsel ve duygusal olmak üzere beş farklı alanda aşırı duyarlılık gösterebileceklerini belirtmektedir (Silverman, 1998) Bu nedenle özel yetenekli bireyler karşılaştıkları durumlarda aşırı hassasiyet gösterebilir, hayal kırıklığı yaşayabilirler (Webb, Gore ve Amend, 2007). Bu durum, onların var olan gerçekliği daha yoğun yaşadıklarını, abartılı ve yanlış duygulara sahip olduklarını gösterebilir. Dolayısıyla doğru olmayan bu algı ve düşünceler, zorbalığa ilişkin hatalı yorumlar yapmalarına neden olmuş olabilir.

Bununla birlikte bir başka neden ise özel yetenekli bireylerin aşırı duyarlılıkları nedeniyle yaşadığı zorbalığın uzun süreli etkisinde kalmaları veya toplumdaki sosyal mesajı anlamada problem yaşamaları olabilir. Örneğin Ece sınıfta "ukalaca" sayılabilecek davranışlarda bulunduğunu bunu başta fark etmese de sonrasında arkadaşlarına hak verdiğine değinmiştir. Bu tür olaylar sonucunda katılımcılar akranları tarafından yanlış değerlendirilmiş olabilir.

Araştırmada elde edilen bir diğer önemli bulgu, homojen ortamlarda bireylerin zorbalığa maruz kalmadıklarını belirtmeleridir. Bu noktada homojen ortam ifadesi ile kastedilen sadece özel yetenekli bireylerin bulunduğu eğitim ortamıdır. Guilbault (2008) heterojen ortamda bireyin kendisi gibi birini aramak zorunda kalabileceğini veya sosyal anlamda izole edilebileceklerini

belirtmektedir. Bu görüşe paralel olarak homojen eğitim ortamlarında özel yetenekli öğrencilerin benzer yetenek ve ilgi alanlarına sahip olmaları, kendilerini daha rahat ve özgür ifade etmelerini kolaylaştırdığı düşünülebilir. Bu eğitim ortamlarında öğrenciler daha kolay sosyalleşebildiği gibi seviyelerine uygun, zorlayıcı bir eğitim almalarından dolayı da sağlıklı bir rekabet ortamının oluşması da söz konusu olabilir. Hem akademik hem de sosyal açıdan ihtiyaçlarının karşılanabildiği ortamların oluşturulması, özel yetenekli çocukların potansiyellerini açığa çıkarmak için de elverişli olacaktır. Ancak alan yazında heterojen ve homojen ortam farkına yönelik sonuçlara rastlanmamıştır. Bu nedenle bu bulgu detaylı değerlendirilmesi gereken bir bulgudur. Yapılacak değerlendirmeler sonrası elde edilen bulgular bireylerin farklı ortamda eğitim alma ihtiyacını veya ortama göre zorbalık durumunun farklılaşmasını ortaya koyabilir. Ayrıca ÜYEP, BİLSEM gibi eğitim ortamlarının özel yetenekli bireyler için daha uygun ortamlar oldukları, bireylerin bu ortamlarda kendilerini daha rahat hissettikleri ifade edilebilir. Bu durum aslında homojen ortam ihtiyacını da ortaya çıkarmaktadır. Nitekim her özel yetenekli birey kendisi ile aynı özellikler gösteren veya kendi yetenek alanına uygun eğitim ortamına sahip olamayabilir. Bu bakımdan yapılacak çalışmalarla homojen ortam ihtiyacını doğuran diğer nedenler de ortaya konulabilir. Heterojen ortamda dahi olsa öğretmene, aileye veya çevreye yönelik basit müdahalelerle bireye daha uygun bir ortam yaratılması da benzer bir sonuç doğurabilir. Bu nedenle hem sosyal duygusal açıdan hem de akademik açıdan homojen ortam farkının incelenmesi gereklidir.

Zorbalıkla Baş Etme

Özel yeteneklilerin yaşadıkları zorbalıkla baş etmelerine yönelik olarak, Peterson ve Ray (2006b) yaşları ilerledikçe özel yetenekli bireylerin daha başarılı olduklarını belirtirken Fonseca (2015) ise özel yeteneklilerin yaşadıkları aşırı duygusallığın, zorbalıkla baş etmelerini zorlaştırabileceğini öne sürmektedir. Çalışmada da katılımcıların zorbalıkla baş etmede pasif tutum sergiledikleri belirlenmiştir.

Katılımcıların mağdur tanımlarında bu kişilerin yaşadıkları zorbalık karşısında "ses çıkarmaları" gerektiğini belirtmişlerdir. Ne var ki katılımcıların çoğu yaşadıklarını kimse ile paylaşmamıştır. Bu durum birçok farklı nedenden kaynaklanabilir. Örneğin buldukları ortamda kendilerini rahat hissetmemeleri veya üzerlerindeki baskının etkisi olabilir. Yaşadıkları zorbalık sonrasında derinden etkilenmiş olabilirler. Aşırı duyarlıklarının etkisiyle var olan gerçekliği daha yoğun yaşayabilir, abartılı ve yanlış duygulara sahip olabilirler. Dolayısıyla doğru olmayan algı ve düşünceler, zorbalığa ilişkin hatalı yorumlar yapmalarına neden olabilir.

Zorbalığın birey üzerindeki etkisi zorbalıkla baş etmede de etkin rol oynar. Katılımcıların zorbalıkla baş etmede zorlanmaları yanlış çözüm yollarını tercih etmelerinden kaynaklanabilir. Her ne kadar mağdur bireylerin zorbalığa karşı "direnen" bireyler olması gerektiğini dile getirirler

de bazı katılımcılar bulunduğu ortamdan kendisini uzaklaştırma yoluna giderek çözüme ulaştıklarını belirtmişlerdir. Örneğin bazı katılımcılar yaşadıkları zorbalık sonrasında çevresindeki bireylerle iletişimi azalttığına değinmişlerdir. Katılımcıların diğerleriyle iletişimi azaltmaları zorbalıkla baş etme noktasında bir yöntem olarak kullandıkları görülmüştür. Ancak görüşmelerden elde edilen bulgulara göre iletişim azaltmanın zorbalıkla baş etmede yeterli bir strateji olmadığı ortaya konulmuştur. Çünkü bireyin çevresiyle iletişimi kesmesi, maruz kaldığı zorbalığı kimse ile paylaşmaması, sessizleşmesine, içe kapanmasına ve giderek yalnızlaşmasına neden olabilir. Uğradıkları mağduriyet, kendilerini savunmasız hissetmelerine neden olabilir. Buna bağlı olarak da yaşadıkları yoğun çaresizlik duygusu onları depresyona sürükleyebilir (Van der Wal vd., 2003).

Sonuç ve Öneriler

Araştırma bulguları ele alındığında katılımcıların zorbalık kavramına yönelik bilgi sahibi olsalar da bu durum karşısında neler yapılması gerektiğine dair desteğe ihtiyaçları olduğu görülmektedir. Katılımcıların karşılaştıkları duruma baş etme stratejileri anlık çözüm sağlasa da bireylerin geleceği için problemler yaratabilir. Özellikle sosyal hayata yönelik ilişki kurma, problem çözme, kendisini ifade etme gibi durumlarda zorlanabilirler. Ayrıca yaşadıkları duruma yönelik duygusal çıkarımlar yapmaları ve zorbalık olarak değerlendirilemeyecek davranışları da bu şekilde nitelendirmeleri karşılaştıkları durumlar karşısında gerçekçi çözümler bulmalarında engel oluşturabilir.

Katılımcıların ifadelerine göre zorbalığa maruz kalma durumunun kendilerinin anlaşılmadığı, tanınmadığı, özelliklerinin bilinmediği ortamlarda gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bireylerin buldukları ortamların zorbalıkta belirleyici rolü olduğu görülmektedir. Bu durum özel yetenek kavramının diğer bireylerce bilinir olmasının ve uygun ortamların oluşturulması veya ortamın uygun hâle getirilmesi gerekliliğini göstermektedir.

Sonuç olarak bireylere zorbalıkla baş etme becerisinin kazandırılması, özel yetenekli bireylerin özelliklerinin diğer bireyler tarafından daha fazla bilinir olmasının sağlanması, zorbalıkla baş etmede etkili müdahale yöntemlerinin kullanılması gerektiğine dair ihtiyaçların olduğu görülmektedir. Öneri olarak gelecek araştırmalarda bu durumlara yönelik müdahale ve önleyici müdahale programları oluşturulabilir, zorbalık ve özel yetenek kavramları geniş kapsamda ve kültürel bağlamda değerlendirilebilir.

Extended Abstract

Introduction

In academic literature, it has been observed that gifted individuals might be more susceptible to experiencing bullying compared to their non-gifted peers (Jumper,

2009; Peterson & Ray, 2006a). Their unique abilities can make them targets of other students who may misunderstand or feel threatened by their differences in social settings (Yılmaz, 2015). Consequently, gifted students may encounter challenges in their peer interactions where they may be perceived as overly intelligent, bossy, or struggling with social relationships (Schuler, 2012).

The experiences of gifted students subjected to bullying may involve feelings of being unwanted, facing jealousy, and being socially isolated by their peers (Fried and Sosland, 2005; Lim and Low, 2009; Matthews and Foster, 2005). These negative encounters can have detrimental social and emotional effects on the well-being of gifted individuals.

This present study aims to explore the bullying experiences of gifted students who have encountered such mistreatment, investigate their perspectives on bullying, delve into the reasons behind their exposure to bullying, examine their coping mechanisms in response to these situations, and explore their reactions to the bullying incidents. Ultimately, the objective is to discern the impact of giftedness on their susceptibility to bullying.

Method

Research design

The research design employed in this study was interpretative phenomenological research.

Participant

The participants included in the study were 11 gifted students who were enrolled in Education Programs for Talented Students (EPTS) and Science and Art Centers and who reported experiencing bullying.

Data collection instruments

Semi-structured interviews

Semi-structured interview questions were developed based on the responses provided by the participants during the administration of the scale. Three interviews were conducted with each participant, and a follow-up confirmation interview was also carried out. Expert assistance was sought in formulating the interview questions.

Data analysis process

In the process, the approach developed by Moustakas (1994) was taken as a basis in order to avoid situations that would reflect the researcher's own experiences or feelings. The approach consisting of five stages was used in the study.

Results

Finding 1: Participants were familiar with the definitions of bullying, bully, and victim.

Finding 2: According to the participants, the main reason for being bullied is jealousy of their success and abilities.

Finding 3: Participants evaluated the behaviors directed towards them more emotionally and considered

behaviors that were not within the scope of bullying as bullying.

Finding 4: Participants are not exposed to bullying in homogeneous educational environments where they are in the same environment with students with the same characteristics as themselves.

Finding 5: Participants are unable to cope with bullying.

Discussion

It can be stated that the participants are familiar with the concepts of bullying, victim, and bully. This familiarity can be explained by their past experiences with these concepts and their early exposure to such incidents.

Participants expressed similar reasons for being bullied, with jealousy being a common factor among all of them. Ayas (2017) supports this notion by suggesting that individuals may resort to bullying due to feelings of jealousy and anxiety related to failure. Fonseca (2015) also highlighted jealousy and the perception of being different from peers as factors contributing to bullying. This difference in gifted individuals could arise from their remarkable achievements or unique social and personal characteristics (Rigby, 2011). Therefore, although the reasons for bullying may vary, encountering bullying in an environment where envy exists becomes possible.

While participants demonstrate awareness of the bullying concept, they may misinterpret negative behaviors directed toward them. For instance, labelling non-bullying behaviors as bullying in some instances indicates this misinterpretation. Generally, individuals tend to respond emotionally to behaviors directed at them. As a result, they may perceive situations, such as peer conflicts, as bullying. Additionally, gifted individuals might be more affected by bullying in the long term due to their hypersensitivity or difficulties in understanding social cues in society.

Another significant finding of the study is that participants stated they did not experience bullying in homogeneous environments, referring to educational settings where only gifted students are present. In such environments, the presence of students with similar abilities and interests may promote a more comfortable and free expression of themselves, facilitating better mutual understanding and enjoyable experiences. Moreover, these environments create a healthy competitive atmosphere as students receive challenging education appropriate to their level.

Regarding victims, participants mentioned that they should "speak out" against the bullying they experience. However, most participants did not share their experiences with anyone, possibly due to feeling uncomfortable or pressured in their current environment. The impact of bullying might have deeply affected them, contributing to hypersensitivity and exaggerated emotions, which could lead to inaccurate perceptions and interpretations about bullying.

Pedagogical Implications

When considering the research findings, it has been determined that the participants have knowledge about the concept of bullying, but they need support on how to handle such situations. While their coping strategies may provide immediate solutions, they can create problems for their future. Especially in terms of social interactions, problem-solving, and self-expression, they may face challenges. Moreover, making emotional inferences about their experiences and labelling non-bullying behaviors as bullying can hinder them from finding realistic solutions to the situations they encounter.

According to the participants' statements, bullying occurs in environments where they feel misunderstood, and unrecognized, and where their unique qualities are unknown. Therefore, the environments in which individuals find themselves play a decisive role in bullying. This highlights the importance of making the concept of giftedness more known to others and creating suitable environments or adapting existing environments accordingly.

In conclusion, there is a need to teach individuals how to cope with bullying, ensure that the unique qualities of gifted individuals are more widely known, and utilize effective intervention methods to address bullying. Intervention and preventive programs can be developed for these situations, and the concepts of bullying and giftedness can be evaluated comprehensively within a cultural context.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Araştırmanın etik kurul izni, Anadolu Üniversitesi tarafından Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurulu 27.10.2017 tarihi ve 113354 protokol numaralı kararı ile alınmıştır.

Araştırmanın Etik Kurul Taahhünamesi

Yapılan bu çalışmada bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifatın yapılmadığı, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde "Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi ve Editörünün hiçbir sorumluluğunun olmadığı, tüm sorumluluğun sorumlu yazara ait olduğu ve bu çalışmanın herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiş olduğu sorumlu yazar tarafından taahhüt ederim.

Kaynakça

- Ayas, T. (2017). *Okullarda yaygın sorun olan zorbalığı önlemek (2. baskı)*. Vize Yayıncılık.
- Ayas, T., ve Pişkin, M. (2015). Akran zorbalığı belirleme ölçeği ergen formu. *Akademik Bakış Dergisi*, 50, 316-324.
- Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri uygulamalı-örnekli*. Sentez Yayıncılık.

- Bogdan, R.C., and Biklen, S. (2007). *Qualitative research for education an introduction to theory and methods* (7th ed.). Pearson Education, Inc.
- Byers, R., McLaughlin C., and Peppin-Vaughan, R. (2012). The research perspective: vulnerability and prevalence. In C. McLaughlin, R. Byers and C. Oliver (Eds.), *Perspectives on bullying and difference supporting young people with special educational needs and/or disabilities in schools* (pp.4-20). National Children's Bureau.
- Creswell, J. (2012). *Educational research planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Pearson Education.
- Estell, D.B., Farmer, T.W., Irvin, M.J., Crowther, A., Akos, P., and Boudah, D.J. (2009). Students with exceptionalities and peer group context of bullying and victimization in late elementary school. *Journal of Child and Family Studies*, 18(2), 136-150. <https://doi.org/10.1007/s10826-008-9214-1>
- Fonseca, C. (2015). *Emotional intensity in gifted students helping kids cope with explosive feelings*. Prufrock Press, Inc.
- Fried, S., and Sosland, B. (2009). *Banishing bullying behaviour transformin the culture of pain, rage, and revenge*. Rowman and Littlefield Publishers.
- Goldstein, S. and Brooks, R.B. (2005). Why study resilience. In S. Goldstein and R.B. Brooks (Eds.), *Handbook of resilience in children* (pp. 3-14). Springer.
- Guilbault, J.P. (2008). Bullying and gifted learners. *Gifted Education Communicator*, 39(2), 12-15.
- Guttman, M. (2009). Violence Prevention. In B.A. Mowder, F. Rubinsom and A.E. Yasik (Ed.), *Evidence-based practice in infant and early childhood psychology* (pp. 617-640). John Wiley and Sons, Inc.
- Hanewinkel, R. (2004). Prevention of bullying in german schools: an evaluation of an anti-bullying aproach. In P.K. Smith, D. Pepler and K. Rigby (Eds.), *Bullying in schools how successful can interventions be* (pp. 81-97). University Press.
- Jumper, R. L. (2009). *Gifted children's communication about bullying: Understanding the experience* (Publication No. 3400752) [Doctoral dissertation, Texas AandM University]. ProQuest Dissertations and Theses Global.
- Jumper, R. L. (2019). Communicating about bullying: Examining disclosure among gifted students, *Gifted Education International*, 35(2), 110-120. <https://doi.org/10.1177/0261429418824113>
- Kaufman- Goodstein, P. (2013). *How to stop bullying in classrooms and schools: Using social architecture to prevent, lessen and bullying*. Routledge.
- Klein, B. (2007). *Raising gifted kids everything you need to know to help your exceptional child thrive*. Amacom.
- Leana-Taşçılar, M.Z. (2017). Özel yetenekli öğrencilerin psikolojisine genel bakış. In M.Z. Leana-Taşçılar (Ed.), *Özel yetenekli çocukların psikolojisi teoriden uygulamaya* (pp.1-34). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Lim, K.K., and Low, A.(2009). Supporting emotional needs of gifted. In B. Kerr (Ed.). *Encyclopedia of giftedness creativity and talent* (pp. 857-859). SAGE Publications.
- Martínez-Monteagudo, Á., Martínez-Monteagudo, M. C., and Delgado, B. (2023). School bullying and cyberbullying in academically gifted students: A systematic review. *Aggression and Violent Behavior*, 71, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2023.101842>
- Matthews, D.J., and Foster, J. F.(2005). *Being smart about gifted children a guidebook for parents and educators*. Great Potential Press.
- McGrath, M.J. (2007). *School bullying tools for avoiding harm and liability*. Corwin Press.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. SAGE Publications.
- Oğurlu, U., and Sarıçam, H. (2018). Bullying, forgiveness and submissive behaviors in gifted students. *Journal of Child and Family Studies*, 27, 2833-2843. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1138-9>
- Olweus, D. (2004). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Blackwell Publishing.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative resarch and evaluation methods* (3rd ed.). Sage Publications.
- Peters, M.P., and Bain, S. K. (2011). Bullying and victimization rates among gifted and high-achieving students. *Journal for the Education of the Gifted*, 34(4), 624-643. <https://doi.org/10.1177/016235321103400405>
- Peterson, J.S., and Ray, K.E. (2006a). Bullying among the gifted: the subjective experience. *Gifted Child Quartely*, 50(3), 252-269. <https://doi.org/10.1177/001698620605000305>
- Peterson, J. S., and Ray, K. E. (2006b). Bullying and the gifted: Victims, perpetrators, prevalence, and effects. *Gifted Child Quarterly*, 50(2), 148-168. <https://doi.org/10.1177/001698620605000206>
- Phillips, N., and Lindsay, G. (2006). Motivation in gifted students. *High Ability Studies*, 17(1), 57-73. <https://doi.org/10.1080/13598130600947119>
- Rigby, K. (2007). *Bullying in schools and what to do about it*. Australia.
- Rigby, K. (2011). *The method of shared concern a positive approach to bullying in schools*. Australia.
- Robbins, S.H. (2012). *The everything parents guide to raising a gifted child all you need to know to meet your child's emotional, social, and academic needs*. Adams Media.
- Ryoo, H.J., Wang, C., Swearer, S.M., and Park, S. (2017). Investigation of transition in bullying/victimization statuses of gifted and general education students. *Exceptional Children*, 83(4), 396-411. <https://doi.org/10.1177/0014402917698500>
- Schuler, P.A. (2012). Teasing and gifted children. In SENG (Ed.), *Supporting emotional needs of the gifted 30 essay on giftedness 30 years of SENG* (pp. 53-58). SENG.
- Silverman, L.K. (1998). Personality and learning styles of gifted children. J. Vantassel-Baska (Ed.). *In Excellence in educating gifted and talented learners* (3th Ed., pp. 29-65). Love Publishing Company.
- Van der Wal, M.F., de Wit, C.A., and Hirasing, R.A. (2003). Psychosocial health among young victims and offenders of direct and indirect bullying. *Pediatrics*, 111(6), 1312-1317. <https://doi.org/10.1542/peds.111.6.1312>
- Volk, A.A., Dane, A.V., and Marini, Z.A. (2014). What is bullying a theoretical redifination. *Developmental Review*, 34(4). 327-343. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2014.09.001>
- Webb, J.T., Gore, J.L., and Amend, E.R. (2007). *A parent's guide to gifted children*. Great Potential Press..
- Yılmaz, D. (2015). *Üstün yetenekliler için psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları gereksinimler, sorunlar ve müdahaleler*. Nobel Akademik Yayıncılık.